

AGOST-SETEMBRE 1963

SERRA D'OR

PENSAMENT DEL CARDENAL MONTINI
percussions de LA SOLIDARITAT CATALANA AL PAÍS VALENCIÀ
per Alfons Cucó
ELS ARBRES DE LES CARRETERES,
altres actualitats, per ORIOL BOHIGAS
JOSEP PIJOAN, per ALEXANDRE CIRICI-PELLICER
i altres entrevistes amb DAN CASALS

l'obra humana. Rousseau precisa: "El pacte social conté aquesta obligació: que qualsevol que es negui a obeir la voluntat general, s'hi veurà forçat per tot el cos polític; cosa que no significa sinó que hom l'obligarà a ésser lliure". Obligar a ésser lliure... Pot semblar una paradoxa (i ho era en boca del pobre Rousseau); però quan el fanatisme es desborda, les paradoxes es tornen articles de fe.

Trenta anys després d'haver-se publicat el *Contracte social*, es presentà una oportunitat històrica perquè les qüestions polítiques es debatessin no sols en el pla teòric: la Revolució francesa. Del que es tractava, en el fons, era del que Mirabeau proposava a Lluís XVI en els següents termes: "Sire, ha arribat l'hora que la nació mateixa intervingui i participi en la resolució dels seus problemes". És a dir, d'adaptar l'exemple anglès a les característiques franceses, mitjançant una Constitució que limités les esferes dels poders, estipulés les funcions dels representants de la nació i consagrés les garanties imprescriptibles dels ciutadans. És el que féu l'Assemblea Constituent, que elaborà una llei fonamental en virtut de la qual la reialesa no solament guardava tot el poder executiu (els ministres només serien responsables davant el monarca), sinó que fins i tot tenia el dret de veto damunt el poder legislatiu. Dissortadament, la reina, mal aconsellada per la noblesa, no acceptà aquesta limitació, que amb la perspectiva del temps es presenta ben justificada. I amb la invasió estrangera, la reacció popular, les prediques inflamades, les dificultats de tota classe, es creà un ambient passional apropiat perquè sorgís i s'imposés el fanatisme ideològic.

És el que veiem a la Convenció, sobretot quan la dominen Desmoulins i Saint-Just, dos devots del *Contracte social* que rebutgen les especulacions del somiador Rousseau fins a les conseqüències i inflexibles conseqüències. Cal imposar la "voluntat general" — que només ells i llur grup interpreten degudament —, baldament sigui contra la voluntat majoritària. Per a arraconar els girondins es mobilitzen algunes seccions parisienses de la guàrdia nacional, que encerclen el Parlament. És el primer "cop d'Estat" de l'època moderna.) Per tal d'obligar els homes a ésser lliures" s'imposa la pena de mort a qui dissenteixen d'alguns al·lucinats, que són els qui, segons afirmen ells mateixos, encarnen la utòpica voluntat col·lectiva. Quan acabarà l'orgia de sang? Hi ha els vulgars extremistes, els "libertistes", que veuen enemics pertot arreu; amb tot, aquests admeten que quan haurà acabat la guerra i el règim estigui consolidat, s'aturarà l'holocaust. Però l'obsessió ideològica va més enllà: pocs mesos abans de Thermidor, Saint-Just — 27 anys — puja a la tribuna de la Convenció i proclama, davant l'esverament general, que el "terror" ha de ser permanent, que ha de continuar fins que els homes siguin "lliures" i "virtuosos". Ja no hi ha aturador; aquesta concepció de la "llibertat" i la "virtut" ja no és històrica ni justificada; és la de l'ideòleg implacable que, en ares d'una utopia il·lusòria societat, eliminaria fredament tots els opositors.

Tanmateix, el fanatisme acaba per topar amb la realitat, i provocar una reacció que provoca la seva caiguda. El resultat és un retrocés general. Després de Thermidor vingué el Consolat i l'Imperi napoleònic, la Restauració borbònica. França tardà molts anys a recobrar el que li assegurava la primera Constitució: les llibertats concretes i garanties dels ciutadans, i la intervenció directa d'aquests en els afers públics.

JOSEP M. CORREDOR

EL MÓN CONCRET

PAPERS DE DIARI

Llengua i estil

B., 20 abril 43

Ens hem reunit per atorgar els "Premis de la Crítica", i no puc pas dir que enguany la cosa hagi presentat massa dificultats. El veredicté ha sorgit amb una consoladora fluència. Sempre és un avantatge, això. En un apart de les deliberacions, Rafael Vázquez Zamora comentava els efectes que el *Diccionario ideológico de la lengua española*, de Julio Casares, ha tingut entre els literats d'expressió castellana.

Jo lleigeixo molt; per obligació, és clar — ens deia Vázquez Zamora —, i ho he pogut comprovar. Abans d'aparèixer el *Diccionario* de Casares, l'estil de la majoria dels escriptors espanyols era més aviat pobre i gris, o bé d'una prolixitat abusiva. Després, ha sofert una transformació rutilant. Ara tothom escriu amb un lèxic més ric, amb fórmules més enyides, més exactes...

Sens dubte, el crític madrileny deu tenir raó, i el canvi deu haver estat perceptible a simple vista. Un "diccionari ideològic", on totes les paraules habituals d'una llengua són classificades i disposades per a una ràpida localització quan n'igrem alguna o alguna altra és rebel a la nostra memòria, resulta un instrument de treball preciós en mans d'un home de lletres. No faltarà qui en prescindeixi, per principi o per sobra de facultats; però estic segur que — ho confessin o no — són més, molts més, els qui, podent consultar una obra així, hi acuden sovint a la recerca de solucions adequades. Jo, quan em veig en el cas d'escriure en castellà algun paper amb un mínim de pretensions literàries, utilitzo ara i adés "el Casares". És una manera efectiva de suplir deficiències idiomàtiques ben comprensibles. Per modest que un sigui en les seves intencions, aquesta mena de deficiències són sempre un obstacle envorant. Escriure bé, què vol dir? Probablement, escriure a cada moment la paraula justa: justa i insubstituïble. Quan escrivim en una llengua que no és la nostra, el problema sol fer-se, de vegades, anguniós. Però fins i tot en la llengua pròpia es planteja, i més encara en situacions com la del català actual, en què la manca d'una base escolar i la promiscuitat lingüística quotidiana en conversa i lectura ens deixa desarmats, literalment i literàriament desarmats. El dia que en català (tinguem un diccionari similar al "Casares", també comprovarem que l'estil dels nostres escriptors es farà més flexible, més subtil, més precís. Em refereixo, naturalment, al tipus d'escriptor *mitjà*: les excepcions — n'hem tingudes i en tenim, i de ben insignes —, de poetes i prosistes amb el do de la paraula "justa i insubstituïble", no hi compten.

Tanmateix, cal observar que aquest recurs "tècnic" té una contrapartida perillosa: el risc del preciosisme. Un bon "diccionari ideològic", un repertori lexicogràfic ordenat per sinònims, idees afins, etc., pot esdevenir, en la feina d'un literat meticulós i pacient, una continua temptació a fer exhibicions idiomàtiques — estilístiques, al capdavant —, si no supèrflues, almenys d'una fútil artificiositat. Per a evitar reiteracions o mots rebregats, per a facilitar girs brillants i piròtècnics de vocabulari, un text com "el Casares" resulta ideal. Certament, el preciosisme resulta sovint un expedient bastant usual entre escriptors que tenen un domini espontani poc profund, o poc natural, del vehicle lingüístic que empren. El preciosisme sembla, per paradoxa, un excés de domini; una abundància — més o menys aparatosa — de mitjans expressius. De fet, és una abundància forçada, un esforç de compensació. La literatura espanyola contemporània recluta els seus més irisats preciosistes entre els nadius de territoris d'altre idioma: Valle-Inclán, Azorín, Genji d'Ors, Gabriel Miró, Cela; el mateix Unamuno, amb els seus jocs verbals i les seves etimologies, no deixa de practicar també una espècie abstrusa — i dissimulada — de preciosisme. Aquesta observació podria complementar-se amb una altra: quan els no castellans que escriuen en castellà defugen el preciosisme, ho fan d'una manera fada o descordada, com Balmes, Blasco Ibàñez, Pío Baroja. Allò que se'n diu "escriure

bé" en castellà, amb una vena idiomàtica fragant i directa, només ho identifiquem en els vernacles autèntics: don Juan Valera, Antonio Machado, Ortega, Bergamín. "Preciosisme" no pressuposa, al meu entendre, orfebreria: Ortega és més barroc que Azorín, i malgrat tot, la prosa d'Ortega és menys "rebuscada" que la d'Azorín—la prosa: el castellà. He citat fins ara noms considerables i casos extrems. En un nivell més baix i comú, el preciosisme—la marquetèria factícia—es presenta com un parany amablement atractiu, tant per a indígenes com per a forasters. El *Diccionario* de Julio Casares, ha afavorit la tendència.

No sento gens de vergonya a reconèixer que, quan escric en castellà, fullejo de tant en tant "el Casares". Un sondeig en les seves pàgines em permet d'expressar-me amb una certa vistositat. El meu castellà és més "espectacular" que el meu català: no ho nego. I és més espectacular perquè és més "postís": perquè és més postís, i he de construir-me'l a partir d'uns dèficits torbadors. La diferència—gran, ¿per què amagar-ho?—que existeix entre el meu dialecte familiar i el català literari és només una diferència de grau: quan escric en català, més bé o més malament, no surto de l'àrea d'uns mecanismes idiomàtics insíntius. En castellà, en canvi—i com és lògic—, he de salvar un buit absolut, que ni la formació escolar ni la inèrcia professional—he escrit en castellà *sempre*—no arriben a omplir. Per això, per superar-me el *handicap* inicial, el "preciosisme" és una recepta fàcil. "¿Cómo escribirá—com escriurà el castellà, no cal dir-ho—quien ha pensado, niño, adolescente, con otros signos que el castellano?", es preguntava Azorín, valencià—català—de Monnóver, en un examen de consciència fet des del llindar de la vellesa. Podria fer meva aquesta pregunta, afegint-hi que no solament "niño, adolescente", sinó avorridament adult i tot, i cada dia, he pensat *sempre* "con otros signos que el castellano": en el meu català domèstic. *Escriu un castellà fals: amb l'ajut del senyor Casares, de la R. A. E. Un tristíssim currinche—un currinche ancià, sembla—, fa algunes setmanes, sostenia des d'un periòdic de València, com si fos una afirmació que pogués mortificar-me, que jo escric millor en castellà que en català. Millor? Sospito que aquesta animeta ha pres el rave per les fulles. Santa Lúcia li conservi la vista. Algunes pàgines meves, redactades directament en castellà, es caracteritzen per un preciosisme banal—i deliberat. Gràcies a don Julio.*

Providencialisme polític

V., 24 abril 63

Una estupenda frase de Quevedo, en el *Discurso de todos los diablos*:

"...Para ver cuán poco caso hacen los dioses de las monarquías de la tierra, basta ver a quién se las dan..."

No tot en els clàssics és arqueologia!

Maniqueïsmes

S., 2 maig 63

Ignoro si, en el ram de les vel·litats metafísiques, el maniqueïsmes té encara alguna prolongació solvent, avui dia. Hi ha, però, unes formes "pràctiques" de maniqueïsmes, d'ús freqüent, que no convé de menysvalorar. Penseu en aquella mena d'individus que tendeixen a reduir qualsevol plantejament social o ideològic a una divisió inconciliable: d'una banda, el Bé, i els bons, i de l'altra, el Mal, i els dolents. Els qui fan aquestes dicotomies abruptes, naturalment, s'inclouen per principi en el costat del Bé: en el gremi dels bons. Ells posseeixen la veritat i—per consegüent—tenen raó: sempre. Els altres, en canvi, tots els altres—en la mesura que dissenteixen d'ells—són una espantosa emanació demoníaca... Una tal simplificació podrà semblar-nos pueril, superficial o ignara. En tot cas, no hauria de semblar-nos inofensiva. No ho és gens, d'inofensiva. El maniqueïsta laic dels nostres dies, si més no, es converteix en un perill públic notori. És un home que *actua* "com a bo" i "en nom del Bé", sense que res li torbi aquesta convicció. I ataca l'"enemic"—el dolent, el Mal—amb una impàvida seguretat: la que dona el fet d'estar persuadit de la pròpia

"virtut". ¿Què no serà capaç de fer un home, en aquestes condicions? Abans, d'això, se'n deia un "fanàtic". El fanàtic és indefectiblement, un maniqueïsta.

Riba i Gaudí

S., 18 maig 63

Al "Correo Catalán" d'ahir, Josep Pla publica un article sobre Gaudí, en el qual evoca l'hostilitat que el Noucentisme indigena creà entorn del famós arquitecte, a la primera meitat del segle: hostilitat "estètica", és clar. Les brometes rimades de Carner i les episòdiques i dúplicents adliveses de l'Ors i de les altres referides a l'obra de don Antoni, no tenen sinó aquesta intenció. L'èmfasi "mediterrànicista"—en el sentit de "classititzant"—que practicaven l'Ors i Carner a aquella època, mal podria congeniar amb la virulenta, insana i desballestada producció "plàstica" de Gaudí. El preluç noucentista ha tingut efectes duradors, d'una eficaçia fins i tot popular.

El paper de Pla m'ha fet recordar un dia que érem a Astorga, un grup de gent de lletres, i ens portaren a veure el Palau Episcopal d'aquella ciutat, construcció gaudiniana bastant atingida. L'edifici no em va impressionar gaire: no tenia la riquesa luxuriant, la fantasia excitada, que singularitzen la Sagrada Família, per exemple. De més a més, em féu l'efecte que era incòmode d'habitar. Carles Riba, que era al men costat, es mirava la casa del bisbe sense massa interès. Estic segur que aquell era la primera vegada que el poeta es trobava davant el palau de Gaudí, i vaig sospitar que la seva manca de curiositat, per ser sincera, aspirava intencionadament a fer-se també ostensible, fins i tot ostentosa. No sé quin comentari vaig fer-hi, però es limità a contestar-me:

—Tota la vida he lluitat contra això...

"No n'hi havia per a tant", vaig pensar. Era, la meua, una reacció indiscretament precipitada i desplaçadament irònic. De fet, Riba s'havia passat la vida lluitant contra "això", amb una bona fe i una honestetat intel·lectual que impedia respecte. Jo, d'altra banda, tampoc no he sentit mai cap particular entusiasme per Gaudí—bé que per raons molt diverses de les de Riba—, i vaig sortir del pas amb un somriure de circumstàncies.

"En el curs del Glossari", escriu Pla al "Correo", "palau l'horror de Gaudí, com—diguem-ho de passada—hi palau l'horror de Maragall." Exacte. I per boca de Riba, a Astorga, continuava parlant Eugeni d'Ors. Carles Riba, en part, i per exigències més aviat professionals, acabà reconciliant-se amb Maragall: els tres assaigs que dedicà a don Joan, inserits a *... Més als poemes*, prou que ho demostren, tot i que Riba interpretava Maragall un mica *pro domo*. Però no crec que es reconciliés mai amb Gaudí. El Riba sexagenari, gloriosament sexagenari, que jo he conegut, era encara una criatura de "Glossari". Riba no havia deixat d'ésser orsià: a la seva manera, és clar. Li passà com a Estelrich, com a Crexells, com a Esclausans, com a tants d'altres de la mateixa promoció—i tots, però—, que havien renegat el Pantarea i que en el fons van seguir terriblement fidels a la seva lliçó. Ben mirat, però, ells foren, en el fons, més orsians que l'Ors: vull dir, portats a una ultrança decidida, excessiva—amb el típic excés de cipular—, la dogmàtica del Noucentisme arbitrarista i autocràtoide. Cal reconèixer que van fer-ho amb més rigor intel·lectual—igualment amb més pedanteria—que el Mestre i que menys amenitat: l'Ors era un escriptor bastant més divertit que la seva fillada intel·lectual. Entre les fòbies que l'Ors va deixar en herència als seus revoltats seguidors, hi havia la rebuïa a Gaudí. Probablement, a la vista de la cotització cada cop més elevada que l'obra de Gaudí anava guanyant entre els ambients artístics "avancats" de tot arreu, la dèria antigaudiniana dels epígons de l'orsisme va disminuir. Resulta embarrasós de "deixar" contra algú o alguna cosa que els altres designen com "glòria nacional". En la intimitat, tanmateix, la repugància inicial no fou eliminada. La frase de Riba, a Astorga, era una força d'honestat, insignificantment simptomàtica.

I és curiós: si acudim als textos, estic convençut que

una instància, Eugeni d'Ors fou menys antigaudinià que els seus. En els esquemes de l'Ors hi havia, malgrat tot, un lloc per a Gaudí: amb l'horror inclòs — l'"horror" que subratlla Josep Pla —, però un lloc, i honorable. No crec que Riba arribés tant, ni de bon tros. Potser això s'explicaria pel fet que l'Ors, a pesar de les seves primerenques infules "clàssiques", era un home de cap a pens. L'Ors va escriure, en l'última etapa de la seva creació literària, una abundant teoria — intel·ligent i clara — sobre el barroc. Un factor d'afinitat l'impeïlla a la compassió precisa. La seva prosa castellana, darrerament, era un exercici verbalisme — i conceptisme — recargolat, salomònic, mòdica. No abdicà mai els seus principis, però "féu la part del lleó" — i la "part del foc" li era ben entranyable. Davant Gaudí, però, pensà i què sentí, de *dehò*, Eugeni d'Ors? Més favorable que els Ribes, que els Estelrichs, que els Esclasons, que els Guals, sens dubte, ja ho era. Aquests últims, escolars i escolades, escolans, foren, o són — els supervivents —, més exacerbatos i dràstics. Respecte a Gaudí, i respecte a moltes coses més. I per a acabar caldria consignar que tampoc Josep Pla no pot considerar-se un gaudinià gaire devot. No em refereixo a la admiració que a ell, com a mi, com a Riba — en la mateixa categoria —, ens ha de merèixer l'arquitecte de la Sagrada Família. Penseu en un "valor" ben distint. L'antibarroc Pla, i com ho faria perquè li "agradés" la pedra excitada, adolorida, teòrica i inhòspita, de Gaudí?

Novel·listes insulars

S., 20 maig 63

He llegit, aquests últims dies, *Desenllaç a Montlleó*, de Llorenç Villalonga, i *Judas i la primavera*, de Blai Bonet: dues novel·les "mallorquines" admirablement antípodes. Valdria la pena de subratllar aquest aspecte, abans que res: que són "mallorquines". D'alguns anys ençà, la producció narrativa autòctona va prenent a les Illes una àmplia i frondosa consistència "amplia" i "frondosa" dins el relativisme propi de les nostres circumstàncies peculiars. Com a fenomen social, ja és imitant aquesta revifalla, i més encara perquè no té precedents a l'entorn regional. Ni que sigui cert allò que deia Baltasar Llor en el darrer número de "Crític", respecte a l'escassa capacitat del públic lector insular, no hi ha dubte que l'existència d'un grup d'escriptors tenaços i arrelats, i treballant des d'un nivell de propòsits "normals", és, en si, un fet ple de significació. La situació resulta bastant absurda, no ho dissiemblo: una escissió tan marcada entre escriptors i públic, i atribuïda a factors predominantment extraliteraris, no sembla un símptoma de salut col·lectiva gaire satisfactori. Però així són les coses, de moment. D'altra banda, la novel·lística mallorquina actual realitza, en conjunt, aquella mena de prospecció i descripció de la seva societat que, en definitiva, és un dels "efectes" que avui demanem al gènere narratiu. Els novel·listes del Principat, de Narcís Oller als nostres dies, han treballat amb més o menys rigor, una imatge del seu país, des d'angles de classe i geogràfics ben variats. Potser un crític exigent i tendència "realista", trobarà que fallen per manca de sentit de "tipificació" o per haver-se deixat endur d'ofuscacions i generalitzacions; però, malgrat tot, una part de testimoni i de dada sobre el país no se'ls pot pas negar. Al País Valencià i a les Illes no han estat menys afortunats. Al País Valencià, si exceptuem el "rele regional" de Blasco Ibàñez, *no hem tingut* — ni tan sols a castellà! — unes novel·les mitjanament potables que es reflectin de les realitats quotidianes del nostre poble. A les Illes tampoc. És ara quan els escriptors insulars es projecten sobre aquest petit món, i comencen a transcriure'l en relats amb notable interès. El material novellesc — humà, social — que ofereixen les Illes és d'una suculència incitant: tant la societat indígena, com l'anex fulgurant del turisme, i el contrast entre l'una i l'altre, i els trasbalsos per què han passat una immensa pedrera de temes, tot just encetada. Les novel·les són *fabuloses*. I d'una gran, contradictòria riquesa simbòlica. La confrontació entre Villalonga i Blai Bonet no ho revela.

La estrada, l'indole dels mateixos autors ja es presta a una

EL MÓN CONCRET

reflexió suggestiva. D'un cantó, Llorenç Villalonga i Blai Bonet no poden ésser més "diferents", i alhora, de l'altre, els veiem irreductiblement "mallorquins". Les diferències s'imposen al primer cop d'ull. La distància d'edat que els separa en seria una causa, no secundària: Villalonga neix en 1897, i Blai Bonet en 1927. L'extracció social és també divergent: els Villalonga són una antiga família aristocràtica — en l'*Autobiografia de Miquel, el germà de Llorenç*, hi ha iròniques i detallades referències a la seva genealogia —, mentre que els Bonet no deuen tenir sinó un obscur passat de resignada pagesia al terme de Santanyi. Bastarien aquestes dues precisions per a explicar-nos moltes de les radicals discrepàncies que oposen els dos escriptors. ¿No identificariem en l'actitud ètica i estètica de Villalonga — un racionalisme pulcre, una concisió elegant, un deix sardònic sovintejat — el pes sencer d'una època i d'un clima ben concrets? ¿No són una altra època i un altre clima els que traspuen el lirisme encès, la paraula rural, la passió religiosa de Blai Bonet? I tanmateix, ni l'un ni l'altre, no sabríem imaginar-los "desglossats" de la Mallorca nativa: són estrictament insulars, essencialment insulars. No s'assemblen gens a cap escriptor continental, ni els llibres que han escrit podrien "trasplantar-se" a escenaris no mallorquins. Potser aquesta afirmació és una mera ingenuïtat subjectiva, o una obvietat. No ho sé, i tant se me'n dona. Però la diferència i la coincidència, en Llorenç Villalonga i Blai Bonet, ens posen davant una "visió" del paisatge físic i moral de l'illa que resulta útil i alligadora. Això que en diem "societat", encara que sigui en una àrea reduïda, és un fet complex, heterogeni. Villalonga ens conta històries de la "seva" Mallorca — de la seva "societat" —, i Blai Bonet ens en conta de la seva. Una "Mallorca" múltiple, doncs, hi queda reflectida: la senyorial, pintoresca o displicent, dramàtica o grotesca, en *Mort de Dama*, en *Bearn*, en *Desenllaç a Montlleó*, i l'agrària, lèvitica, elemental, sempre patètica, que, directa o transposada, reconeixem en *El mar* i en *Judas i la primavera*. ¿Illa de la calma? El tòpic, tan divertidament encunyat per Russinyol, s'esmicola, s'esvaeix. Russinyol, malgrat tot, era un "turista"...

He dit, al principi, que *Desenllaç a Montlleó* i *Judas i la primavera* eren llibres "antípodes". Ho són, sobretot, els autors. Fóra possible d'una altra manera? Villalonga s'ocupa dels "sens": de *donya* Obdúlia de Montcada o del don Toni de *Bearn*, la petita noblesa decadent, i del seu *entourage*, i de les Mrs. Seymour immigrades. Blai Bonet va al poble, al "sen" poble, camp, gent petita, de sagristies i tavernes. Villalonga, "sorgit" d'una institutriu francesa i d'unes lectures lliures, és — valgui el mot — volterrià; Blai, manufacturat en un Seminari — els estudis "típics" d'un xaval de família camperolana — roman cristià. En les novel·les de Llorenç Villalonga, els personatges "discuteixen"; en les de Blai Bonet, de tant en tant esclata un *ferrocin* il·luminat o una disquisició teològica, per l'ortodòxia de la qual jo no gosaria jurar. La guerra civil és pràcticament absent en l'obra de Llorenç Villalonga, que s'ha "fixat" en evocacions d'un passat pròxim i sarcàsticament memorable; per contra, en Blai Bonet, la contesa fratricida es converteix en un *leit-motiv* tràgic, dolorós, definitiu en episodis d'una implacable agressivitat. Qüestionat d'edat *només?* I el sexe, que fa un paper decisiu en l'obra dels dos escriptors mallorquins, és, per a Blai Bonet, brut i coent com una experiència, i per a Llorenç Villalonga, un factor clínic, d'observació freda i neutra... Les comparacions podrien multiplicar-se. No arribaré a assegurar que Llorenç Villalonga i Blai Bonet siguin "antagònics": en tot cas, hi ha entre l'un i l'altre un abisme de concepcions i de temes. Qui se'n beneficia és "Mallorca", aquesta abstracció que anomenem Mallorca. Les perspectives contraposades contribueixen a definir-nos el perfil autèntic de l'illa. També contribueixen a animar una mica la literatura catalana actual, que en Llorenç Villalonga i en Blai Bonet té uns magnífics "contribuents". Ja voldria jo que el País Valencià pogués exhibir, avui, dos escriptors d'aquesta talla!

Joan Fuster